

Sociální práce s cizinci v Jihomoravském kraji

22. 10. 2014
Tereza Saková

Obsah přednášky

- Migrace
- Typy pobytových oprávnění v ČR
- Sociální poradenství při práci s migranty
- Modelová situace

Migrace

- Migrace
  - forma prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami, jejímž výsledkem je obvykle dlouhodobá či trvalá změna místa pobytu (*OSN – 1 rok*)
  - Obsahuje v sobě emigraci i imigraci

- Emigrace = vystěhování se ze země původu
- Imigrace = přistěhování se do cílové země

- Migrant
  - Občané EU a rodinní příslušníci občanů ČR/EU
  - Cizinci ze třetích zemí = občané zemí mimo EU/EHP

- *Vlastní zkušenost s migrací*

Možnosti vstupu na území ČR

- Občané EU – volný pohyb osob v rámci EU
- Cizinci ze třetích zemí mohou vstupovat na území ČR buď:
  1. bez vízové povinnosti – pouze občané vybraných států, přičemž pobyt nesmí být delší než 90 dní (*Nařízení ES 539/2001*), nebo
  2. pouze s platným pobytovým oprávněním - i v případě pobytu do 90 dnů.

Typy pobytů v ČR

- **Zákonná úprava:**
  - Krátkodobé vízum, dlouhodobé vízum, přechodný pobyt, trvalý pobyt – zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky
  - Žadatelé o mezinárodní ochranu, osoby s uděleným azylem nebo doplňkovou ochranou - zákon č. 325/1999 Sb., o azylu
  - V případě velkých uprchlických vln - Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně

Krátkodobý pobyt – vízum do 90 dnů

- Bez víza x na základě víza
- Pobyt na území ČR nepřekračující 90 dní → pobyt v ČR nelze prodloužit (např. požádat o jiné vízum), migrant musí vycestovat
- Účely:
  - Turismus
  - Zaměstnání
  - Studium
  - Průjezdní
  - ...
- Povinnost hlásit místo pobytu na cizinecké policii

Dlouhodobý pobyt – vízum nad 90 dní

- Opravňuje k pobytu na území ČR až na 180 dní
- Cizinec si o něj žádá na českém zastupitelském úřadu v zemi původu
- Účely:
  - Studium, zaměstnanecká karta, podnikání, sloučení rodiny, vědecký výzkum, strpění,...
- Zpravidla předstupěň dlouhodobého pobytu
- Odpady

Dlouhodobý pobyt

- Může mu (ale nemusí) předcházet dlouhodobé vízum
- Lze požádat v ČR i v zemi původu
- Uděluje se maximálně na 2 roky (vliv má zdravotní pojištění, pracovní smlouva, potvrzení o studiu, ...) s možností prodloužení
- Přístup k systému sociálního zabezpečení v ČR (ne však k systému veřejného zdravotního pojištění)
- Účely:
  - Studium, zaměstnanecká karta, podnikání, sloučení rodiny, vědecký výzkum, strpění, modrá karta

Trvalý pobyt

- Po pěti letech nepřetržitého pobytu v ČR (v některých případech i dříve)
- Držitelé TP mají téměř stejná práva jako občané ČR (ale nemohou volit atd.)
- Výhody TP:
  - Migrant spadá (i v případě nezaměstnanosti) do systému veřejného zdravotního pojištění
  - Migrant má volný vstup na trh práce
  - Migrant může být v evidován na ÚP jako uchazeč o zaměstnání atd.

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany

- Osoby, které si v ČR žádají o udělení azylu nebo doplňkové ochrany
- Zákon o azylu vychází z Úmluvy OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (Ženevská konvence)
- Důvodem pro udělení azylu je:
  - ...oprávněná obava před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo zastávání určitých politických názorů
  - ...válečný konflikt v zemi původu
  - ...i zdravotní stav
- Nevýhody azylové procedury:
  - Život v uprchlickém táboře, finanční stránka, ne/možnost pracovat, délka řízení,...

Udělení MO formou azylu

- Jestliže je migrantovi udělen azyl, tak:
  - je uznán uprchlíkem
  - má stejná práva a povinnosti jako osoba s uděleným trvalým pobytem
- Může být účasten Státního integračního programu (výuka českého jazyka, pobyt v Integračním azylovém středisku, žádost o integrační byt, ...)
- Nemůže cestovat do země původu – svou zemi označil za nebezpečnou
- Počty udělených azylů ročně jsou hodně nízké (cca 90 – 180 osob ročně)

Udělení MO formou doplňkové ochrany

- Uděluje se pouze na 1, 2 nebo 3 roky (pokud situace, pro kterou byla doplňková ochrana udělena, přetrvává, může být doplňková ochrana prodloužena)
- V tuto chvíli např. hodně u osob přicházejících ze Sýrie – reakce na válečný konflikt
- Zákon sice doplňkovou ochranu (na rozdíl od azylu) nestaví na roveň trvalému pobytu, ale prakticky mají osoby s udělenou doplňkovou ochranou stejná práva a povinnosti jako osob s uděleným azylem/TP

Důležité instituce

- Ministerstvo vnitra
  - Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)
    - ✦ přijímá žádosti o dlouhodobé a trvalé pobyty na území ČR
    - ✦ rozhoduje o ne/udělení mezinárodní ochrany v 1. instanci
  - Správa uprchlických zařízení (SUZ)
    - ✦ Zřizuje uprchlické tábory a je jedním z realizátorů Státního integračního programu
- Cizinecká policie (CP) – hlášení pobytu
- Úřad práce ČR (ÚP) – v případě zaměstnání i ve stavu nezaměstnanosti
- Zdravotní pojišťovna

Kdo jsou klienti poradny pro cizince DCHB?

- V poradně pro cizince při Diecézní charitě Brno jsou služby poskytovány...

...VŠEM CIZINCŮM BEZ OHLEDU NA TYP
POBYTOVÉHO OPRÁVNĚNÍ.

Služby jsou poskytovány i cizincům, kteří nemají na území ČR zlegalizovaný pobyt.

Země původu klientů poradny pro cizince

- Kazachstán
- Ukrajina
- Čečensko
- Dagestán
- Rusko
- Sýrie
- Afghánistán
- Nigérie
- Kongo
- Vietnam
- Indie
- Bělorusko
- Moldávie
- Mongolsko
- Brazílie
- Írán
- Pákistán
- Slovensko
- Polsko

Jaké služby poskytujeme

- Odborné sociální poradenství
  - Pobytová agenda
  - Bydlení
  - Zaměstnání, podnikání
  - Vzdělávání
  - Zdravotní pojištění
  - Nostrifikace a rekvalifikace
  - Komunikace s úřady a asistence na úřadech
  - Práva a povinnosti migrantů žijících v ČR
- Právní poradenství
- Psychologickou pomoc

Sociální poradenství

- Poskytováno:
  - ambulantně - klient se dostaví do poradny
  - terénní formou – setkání s klientem probíhá v jeho přirozené prostředí mimo prostory organizace
- Upraveno standardy kvality v sociálních službách
- Při spolupráci s klientem je sestaven individuální plán – může být ústní či písemný
- Evidence klientů – karty klientů jsou vedeny pouze pro interní potřeby poradny se souhlasem klientů

Bydlení

- Bez adresy nemůže být cizinci vydáno vízum/průkaz opravňující ho k pobytu v ČR
- Všechny webové stránky nabízející bydlení jsou pouze v češtině – možná bariéra
- Nízká ochota majitelů k pronajímání bytů cizincům
- Velmi vysoké vstupní náklady při změně bydliště – 1x nájem (+ 1 – 3 kauce) + 1 000 Kč za změnu biometrického průkazu každého člena rodiny (4 osoby = 4 000,-)
- Klienti mnohdy přijdou na poslední chvíli, potřebují sehnat bydlení nejlépe „ihned“ → téměř nemožné, v kritických případech azylové domy či ubytovny

Zaměstnání

- Pracovní poradenství – obecné, individuální
- Pomoc se psaním CV, průvodního dopisu, motivačního dopisu
- Nácvik pracovních pohovorů, telefonů
- Inzeráty zveřejněné na www stránkách x síťování
- Předání informací o právech a povinnostech migrantů na trhu práce
- Snaha o snížení zranitelnosti migrantů
- Mnoho bariér při vstupu cizinců na trh práce

Lékařská péče

- Vyhledávání lékařů
- Doprovody do zdravotnických zařízení
  - Klienti se mnohdy stydí/bojí – doprovod jim slouží jako opora a tlumočnick
  - Klienti mohou mít problémy s jazykem a terminologií
- Je nutné zohledňovat náboženství klienta/klientky
- Přístup k lékařské péči se velmi liší v závislosti na typu pobytu

Vzdělání

- Pomoc s vyhledáváním MŠ, ZŠ, SŠ i VŠ
- Komunikace se školami ohledně umístění dětí do MŠ a ZŠ, pokud je to nutné
- V případě potřeby je možné zajistit doučování
- Přístup k cizincům na českých školách?
  - Jazyk, tělesná výchova, zpěv,...
- Zajišťování pomoci s uznáváním zahraničního vzdělávání

Výjimečné situace

- Obchodování s lidmi
- Pohřeb
- Návrat osoby s uděleným azylem jakožto poslední přání klienta
- Děti ohrožené bezdomovectvím
- Osoby se ztrátou paměti
- Záměna dokumentů
- ...

Zásady sociální práce (nejen) s migranty

- Předávat informace co nejpřesněji v řeči, která je pro klienta srozumitelná (ústně x písemně x ...)
- Být vůči klientovi empatický (mít povědomí o podmínkách, ze kterých klient pochází), zároveň však neopouštět svou pozici
- Nezkreslovat realitu (např. v důsledku vlastního přání zrychlení určitého procesu)
- Používat vhodný jazyk
- Nemít paternalistický přístup – vést klienty k nezávislosti na (sociálních) službách, zmocňovat je
- ...

Možné bariéry při práci s migranty

- Jazyková bariéra
- Absence povědomí o reáliích/situaci v zemi, ze které klient pochází
- Neznalost základních náboženských zvyků
- Sociokulturní zvyky – odlišné vnímání času, neznalost byrokratických procesů (lhůty, písemnosti, ...), jiné pojetí důvěry
- Některé typy pobytů umožňují cizinci přístup pouze k velmi limitované škále služeb
- Xenofobní přístup společnosti

Komunitní tlumočníci a interkulturní asistenti

- Profese, které se v mnohém překrývají
- Jsou vykonávány osobami, které jsou samy migranty/mají migrantský background
- Jejich cílem je:
  - Usnadnit komunikaci migrantům v hostitelské společnosti, například při jednání v různých institucích, při jednání se zaměstnavatelem atd.
- Přispívají k lepší informovanosti nově příchozích migrantů do nového prostředí (informace jsou předávány bez zkreslení)
- Tlumočení by nikdy neměly zajišťovat děti!

Komunitní tlumočníci/interkulturní asistenti

- zajišťují tlumočení v institucionálním prostředí – škola, poradna NNO, zdravotnické zařízení, úřad práce atd. (ne soud a podob.)
- Komunitní tlumočnick:
  - Měl by být schopen předcházet nedorozuměním týkajícím se kulturně vázaných fenoménů
  - Měl by umět cizinci vysvětlit úřední postupy a v případě potřeby zjednodušit úřední jazyk (pouze formu, ne obsah)
  - Není nutné, aby tlumočnick pocházel z některé konkrétní komunity, musí však ovládat dovednosti kom./soc. tlumočnicka + jazyková vybavenost
  - Při své práci by se měl řídit profesními a etickými zásadami

KOMUNITNÍ TLUMOČNÍK JE JAKO MOST PŘES JAZYKOVÉ
A KULTURNÍ BARIÉRY, POSKYTUJE INFORMACE, ALE TAKÉ
NAVRACÍ POCIT JISTOTY A SEBEVĚDOMÍ.

Modelová situace

- Manželský pár (cca 50 a 53 let) mluvící s obtížemi česky získal v ČR doplňkovou ochranu na 1 rok. Po udělení doplňkové ochrany museli manželé do 5 dnů opustit pobytové středisko pro uprchlíky. Na integračním azylovém středisku nebylo v tu chvíli volné místo, museli proto začít hledat bydlení na soukromí. Manželé měli cca 6 000 Kč a známé v Brně, kteří jim mohli v prvních dnech poskytnout ubytování, proto se rozhodli odejít do Brna, aniž by zde předtím kdykoliv strávili více než den.

Co je třeba zařídit

- Najít lékaře
- Registrace na úřadu práce
- Vyřídít dávky státní sociální podpory (bydlení)
- Registrace na Odboru azylové a migrační politiky
- Vyřídít dávky pomoci v hmotné nouzi (strava, bydlení)
- Najít bydlení
- Vyměnit si řidičský průkaz
- Přihlásit se na zdravotní pojišťovně
- Najít lektora českého jazyka
- Hledání zaměstnání

Jak je vhodné postupovat

1. Najít bydlení = povinnost mít adresu
2. Registrace na Odboru azylové a migrační politiky
3. Registrace na úřadu práce
4. Přihlásit se na zdravotní pojišťovně
5. Vyřídít dávky státní sociální podpory (bydlení)
6. Vyřídít dávky pomoci v hmotné nouzi (strava, bydlení)
7. Hledání zaměstnání
  - Najít lékaře
  - Vyměnit si řidičský průkaz
  - Najít lektora českého jazyka

Další organizace pracující v JMK s migranty

- Jihomoravské centrum na podporu integrace cizinců
- Organizace pro pomoc uprchlíkům
- Sdružení občanů zabývajících se emigranty
- Brno Expat Centre
- Oblastní charita Blansko

Děkuji za vaši účast a pozornost!

Tereza Saková – tereza.sakova@charita.cz, mob.: 734 435 199